

Azərbaycan xalqı çoxəsrlik tarixə malikdir. Bu tarixdə milli soy-kökümüzdən qaynaqlanaraq fərdi xüsusiyyətimizə çevrilən elə adət-ənənələrimiz vardır ki, onlar kimliyimizi ortaya qoyan, sübut edən amillərdir. Və əsrlərdir, yaşadılaraq bu günümüzdək gelib çıxan adət-ənənələrimiz müasir dövrümüzdə xalqımızın tarixi kökünü bir daha açıqlayıb, bu millətin tarix qədər yaşı olduğunu təsdiqləyir.

70 il sovet imperiyasının müstəmləkəsində olan bir xalq öz tarixini, milli adətlərini, mentalitetini çetinliklərle üzləşə-üzləşə saxlaya bilmişdir, bu onun göstəricisidir ki, həmişə soy-kökünə sadıq olan azərbaycanlılar onu qorumağı bacarmışlar. Hələ imperiyanın 15 müttəfiqindən biri olan Azərbaycanı xüsusi məngənədə saxladı, 70 ilin hər saatında, anında xalqımıza milli bayramlarını, adət-ənənələrini yasaq etdirməye çalışdıqları, bunlardan bəhs edənlərin represiyası kimi geniş mövzulara toxunsaq, deməyə haqqımız daha çox olar ki, Azərbaycan xalqı öz tarixi keçmişini, sözün əsl mənasında, qəhrəmancasına qorumuşdur.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Azərbaycanda ikinci dəfə siyasi hakimiyyətə qayıdışından sonra milli dəyərlərimizə verilən qiymət onu millətimiz üçün daha əziz etmiş, illərlə gizli şəraitdə qoruyub saxladığımız bayramların ölkə səviyyəsində, əlliklə qeyd olunmasına zəmin yaratmışdır. Ulu Öndərimiz deyirdi: "Elez vaxtlar, zamanlar olubdur

Təbiətin və kainatın töhfəsi - NOVRUZ!

çərşənbə "Muştuluqcu (müjdə verən) çərşənbə"dir. Bu çərşənbədə hamı bir-birinə muştuluq verər ki, cillə tamam-kamal sovuşub gedib. Sonra "Gül" çərşənbə gelir. Bu çərşənbədə təmizlik eləmək, ev-eşiyi, pal-tar-palazı çırıp, silib "gülə döndərmək" qaydadı. Qalır dördüncü - bayramdan qabaqli çərşənbə. Həmin çərşənbə "İlxir çərşənbə" sayılır. Ulularımız həftənin günlərini uğuruna, sayasına görə sinaqdan çıxarıb bir parasını ağır, bir parasını da yüngül sayıblar.

Həmin hesabla ən ağır gün çərşənbə axşamı, ən yüngül, sayalı gün cüme axşamı ilə cümdədir. Ağır olduğundan çərşənbə axşamına baba-nənelərimiz "duz günü" deyərdilər. Həmin gün ev binəsi qoymaq, əkinə-biçinə başlamaq, toy-düyün etmək məsləhət bilinməyib. İşin binəsini cümedə qoymaq uğurlu sayılıb. Çərşənbə axşamı ağır gün sayıldığından ilin axırıcı həftəsinin həmin gündündə tonqal qalayıb, odun üstündən atıla-atıla cəmi ağrı-acıları tökər, yeddi cür şि-

ki, bu bayramı xalqımızın əlindən almaq istəyiblər, bu bayramı keçirməyə mane olmaq istəyiblər. XX əsrde biz bu dövrü yaşamışq. Ancaq Novruz bayramının o qədər dərin kökləri var, Azərbaycan xalqının, millətimizin qəlbində o qədər yerləşib ki, heç bir qüvvə, heç bir hakimiyyət, heç bir siyasi sistem bu bayramı Azərbaycan xalqının əlindən ala bilməyibidir".

Artıq neçə illərdir ki, Novruz bayramı çox çetinliklə əldə etdiyimiz müstəqil ölkəmizdə təmtəraqlı şəkildə qarşılanır. Respublikamızın hər yeri-küçə və meydanları, parkları qədim milli bayramımız üçün bəzədir. Hər kəs ən sevimli bayramı olan Novruzu ürəyince qeyd edir. Oxulan, oynayan, yallı gedən, milli oyunları, mərasimlərimizi, adətlərimizi nümayiş etdirən her kəslə yaşanır, yaşadılır qədim bayramımız Novruz. Yaşadıla-yaşadıla dünəndən bu günə, bu gündən sabaha - yeni nəsillərə ərməğan edilir.

Novruz barədə nə bilirik...

Novruz xalqımızın böyük mərasimlərindən biridir. Bu mərasim her il mart ayının 20-21-də keçirilir. Şərqi xalqlarının erkən əkinçilik, məhsul bolluğu etiqadları ilə bağlı bu mərasim hələ qədim zamanlardan el arasında böyük bayram kimi qeyd edilib. Xalq

bu bayrama hazırlığa Novruza 40 gün qalmışdan başlayardı. Əvvəl çərşənbəyə qədərki 10 gündə hər yerde təmizlik işləri aparılar, sayaçilar həyətbəhəyt gəzib dölin başlanması ərefəsində sayadan pay alıb, pay verərdilər.

Novruzaqədərki birinci, ikinci, üçüncü və dördüncü çərşənbələrin də özünəməxsus şəhərliyi, ayını, etiqadı olardı. Axır çərşənbə-

də isə Novruz şəhərliyi daha böyük təntənə ilə qeyd edilər, bir-birindən rəngarəng nəğmələr oxunar, ayınlar icra edilər, tamaşalar, oyunlar göstərilərdi. Bu çərşənbələrin də öz adı, adəti var. Birinci çərşənbə "Əzel çərşənbə"dir. Buna "Yalançı çərşənbə" de deyərlər. Həmin çərşənbədə yandırılan tonqalın külini göyə sovurub ucadan söyləyərlər: "Kiçik çillənin gözünə kül ələyirik!" İkinci

rin nemət dadib, nəhs gündən qurtular, sonra da xoş ovqatla o biri günlərə qədəm basıb Novruzu qarşılıyalarlar. Deyərlər ki, nə qədər ağrı-acımız, qada-balımız varsa, həmisini tökdük axır çərşənbə tonqalının üstüne.

Novruz başdan-başa ruh yüksəkliyi, əmək coşqunuğu, torpağa, insana məhəbət bayramıdır. Novruz yazın gelişinə, torpağı yeni əkinə, yeni məhsula, bolluğa, fıravən həyata çağırış bayramıdır.

Daha qədimlərdə təbiətin oyanmasına xoşbəxtlik və seadət rəmzi kimi baxan insanlar yazın gelişinə, havaların istiləşməsi, yeni əkinçilik mövsümünün başlanması, təbiətin yenidən canlanması, yaşışlaşması ilə bağlı müxtəlif nəğmələr, oyunlar, mərasimlər yaratmışlar. Bütün bu ilkin, ibtidai sənət nümunələri isə sonralar Novruz etrafında cəmləşmişdir.

Novruz mərasimini bəziləri yanlış olaraq Zərdüştlük, digərləri isə İslam dini ilə bağlamağa cəhd göstərmişlər. Lakin bütün cidd-cəhdlərə baxmayaq, Novruz mərasimlərində dinlərdən qabaqli təsəvvürler tam aydınlığı ilə eks olunmaqdadır. Bu bayramın qədim insanların bolluq, bərəkət, əmək, əkinçilik və məisət həyatı ilə bağlı yaradığını eks etdirən solmaz şəfəqlər zaman keçidkəcə daha qüdrətlə şölənməkdədir.

Əvvəli səh. 11

Novruzu nə vaxtdan qeyd ediblər

Qədim bir türk əsatirində bu suala cavab tapmaq olar: Oğuz oğlu zağada yaşayanda qışdan yaman qorxardı. Ona görə də ilin üç fəslində qışa tədarük görər, dünyanın naz-nemətini zağaya yiğib gətirərdi. Bir il qış uzun çəkdi, onun azuqəsi qurtardı. Çarəsiz qalan Oğuz oğlu Böyük cillənin otuzuncu günü zağadan bayira çıxdı ki, yeməyə bir şey tapıb gətirsin. Nə qədər gəzdi, dolandı, heç ne tapmadı. Saqqalı buz bağladı, əli-ayağı dondu. Kor-peşman evə qayıdanda yolda bir qurd balasına rast gəldi.

- Oğuz oğlu, bu qarda-boranda haradan gəlirsən?

Oğuz oğlu başına gələn ehvalatı danişdı. İlin aylarından gileyəndi. Dedi ki, elə ay var yaxşı dolanırıq, elə ay var acıdan qırılırıq. Ayları təriflədi, ayları yamanlaşı.

Qurd balası dedi:

- Ey Oğuz oğlu, qarşısındaki yolayıcında səni bir sürü qoyun, bir qucaq sünbüllə, bir cəhrə, bir də el dəyirmanı gözləyir. Onları alıb zağana apararsan. Qoyunu kəsib etini yeyer, yunundan cəhrədə ip əyirer, özüne paltar toxuyarsan, dərisini əyninə geyinər, sünbüllün dənnini də el dəyirmanında çeker, undan çörək bişirərsən, yaza çıxarsan. An-caq sənə verdiyim əmanətlərdən gərek mügayat olasan. Sünbüllü və qoyunu özün artı-

Təbiətin və kainatın töhfəsi - NOVRUZ!

qanunları ilə, kainatın qanunları ilə elaqədar olan bir bayramdır. Gündüz ilə gecənin bərabərleşməsi günü, baharın ilk günü Novruz bayramıdır. Bunlara görə Novruz bayramı bir çox başqa bayramlardan fərqlənir və bu, bizim, məhz Azərbaycan xalqının bayramıdır. Qədim zamanlardan bəri və bu gün də bu bayramı ən çox sevən, ən uca tutan Azərbaycan xalqıdır.

Xalqımızın qədim milli bayramı olan Novruzun müasir dövrümüzə bütün adət-ənənələri ilə yadda qalması, davam etdirilməsi bu bayramın azerbaycanlılar üçün tarixi bayram olduğunu sübut edir. Qədim tarixi mənbələrdən, Novruzla bağlı tədqiqatçı alimlərin əsərlərində oxuduğumuz yazıarda bu bayramın qədim dövrlərdə necə başlandı, davam etdirildiyi, hansı adətləri özündə əks etdiridi ilə tanış olduqca və bütün bunlara müasir dövrümüzə də şahid olan bizlərdə belə bir təssürat yaranır ki, xalqımız öz tarixi keçmişinə, adət-ənənələ-

rarsan. Quzuları əlinin içində saxlayıb böyüdərsən. Sünbüllün dənnini yerə səpib, onu alınının təri ilə suvararsan. Dediklərimə əməl eləyə bilməsən, yaşamaq sənin üçün çətin olacaq.

Oğuz oğlu yolayıcına gəldi. Qurd balasının dediklərini götürüb zağaya gətirdi. Qiş kefi kök dolandı. Yazda sürüyü dağlıra yaydı, sünbüllün dənnini torpağa səpdi, gecə gündüz sürüllerin, taxił zəmisinin qulluğunda dayandı. Oğuz oğluna bir bolluq üz verdi ki, gel görəsen.

Deyirlər, oğuzlar elə o vaxtdan həmin günün ən əziz bayramlardan hesab eləmişlər. Həyatında yenilik başlandıqından, o güne yeni gün adını verən Oğuz oğlu onu hər yaz bayram etmişdir. O gündən Novruz xalq arasında firavın yaşayısa, bolluğa, bərəkətə, yaradıcı əməyə çağırış rəmzinə çevrilmişdir.

Elə o gündən xalq bayrama 40 gün qalmış hazırlıq, təmizlik işlərinə başlayıb, Novruzqabağı nəğmələrini yaradıb. Bayramın bütün etnoqrafik cizgileri Novruz nəğmələrində öz əksini tapıb. "Səməni", "A yel baba, yel baba", "İldə göyərdərəm səni", "Qodu-qodu", "Yağış gəlir" nəğmələrində Novruzun bütün detalları əks olunur.

Xalq özünün həyat, sağlamlıq, təmizlik, əmək vərdişləri ilə bağlı bir çox ayın, etiqad və mərasimlərini Novruzla bağlayıb, beləliklə də, onların el içərisində geniş yayılmışına və kütləviləşməsinə nail olub. Novruz başdan-başa ruh yüksəkliyi, əmək coşqun-

luğ, torpağı, insana məhəbbət bayramıdır. Bu bayramda hamı özünə təzə paltar alar, təzə paltar tikdirər, qız-gelinlər təzə çekmə, al-əlvən don geyinərlər.

Novruz adətlərində ulu babalarımızın ən müdrik dünayagörüşü, humanist baxışları, helim, qayğıkeş təbəti özünü göstərir. Bu nümunələrdə təmizliyin əhəmiyyəti, onun təbliği, yaxşılıq, xeyirxahlıq, Vətəni sevmək kimi yüksək mənəvi-əxlaqi keyfiyyətlər əks olunub.

Novruz müasir dövrümüzə

rine, mentalitetinə həmişə hörmətlə yanaşmış, ona sadıq qalmış və yüksək dəyer vermişdir.

Bu gün də Novruza qədər təbiətin dörd ünsürü - su, od, külək və torpaqla bağlı çərşənbələrin qeyd olunmasını, bütün evlərdə, bağ-bağatlarda "külə-külə" adəti ilə təmizlik işlərinin aparılmasını, Novruza 15 gün qalmış səməni cürcədilməsini, ilin axırı çərşənbəsində tonqal çatıb, el-elatın həmin tonqalın başına yığışaraq deyib-gülməsini və 20-21 marta Novruzun - yeni günün həyatımıza daxil olmasının tətənəli şəkildə qeyd edilməsini, esrlər öncəki adət-ənənələrimizin olduğu kimi yaşıdlıb bu günə qədər çatdırılmasını böyük mənəvi sərvətimiz kimi dəyərləndirmək olar. Dövlətimizin başçısı cənab İlham Əliyevin dediyi kimi: "Azərbaycan torpağında Novruz bayramı daim yad təsirlərdən uzad tutulmuş və heç bir qüvvəyə onu insanlarınımızın qəlbində çıxarmaq imkanı verilməmişdir. Biz onun böyük mənəvi gücü sayəsində keçmişimizin mürəkkəb dövrlərində belə, nikbinliyimizi və gələcəyə inamımızı qoruyub saxlamağı bacarımışıq".

Qədəmlərin mübarək, ulu Novruz! Qoy bu Novruz həyatımıza, elimizə-obamiza xoşbəxtlik, seadət, hər bir ailəyə sevinc dolu günlər, bol ruzi, ölkəmize sülh, əmin-amanlıq, davamlı inkişaf getirsin.

Mətanət Məmmədova